

GENERALINĖS ADVOKATĖS

JULIANE KOKOTT IŠVADA,

pateikta 2009 m. kovo 26 d.¹

I — Įžanga

1. Beveik visą Baltijos jūrą supa Europos bendrijos valstybės narės. Taigi jos būseną labai aiškiai parodo, ar Bendrijos aplinkos apsaugos teise galima užkirsti kelią jūrų aplinkos sunaikinimui ir pašalinti padarytą žalą.

2. Nagrinėjami ieškiniai dėl išpareigojimo neįvykdymo susiję su ypač sudėtinga Baltijos jūros problema – eutrofikacija, t. y. maistingųjų medžiagų pertekliumi. Baltijos jūroje yra per daug azoto ir fosforo, nes per didelis kiekis šių maistingųjų medžiagų išleidžiamas į ją iš aplinkinių sausumos teritorijų. Dėl to pirmiausia pradeda augti per daug vandens augalų. Nuvytę augalai sugeria deguonį iš vandens. Be to, gali pagausėti melsvabakterių („žaliadumbliai“), kurios gamina toksinus.

3. Nagrinėjama byla susijusi su azotu, kuris su miestų nuotekomis išleidžiamas į Baltijos jūrą. Jo valymą reglamentuoja 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo², iš dalies pakeista 1998 m. vasario 27 d. Komisijos direktyva 98/15/EB³ (toliau – Nuotekų direktyva).

4. Remdamasi šia direktyva, Komisija reikalauja iš Suomijos ir Švedijos užtikrinti, kad visuose jų tam tikro dydžio valymo įrenginiuose būtų sumažintas azoto kiekis išvalytose nuotekose.

5. Šios valstybės narės iš esmės prieštarauja Komisijai tvirtindamos, kad dėl atitinkamų Baltijos jūros zonų, pirmiausia Botnijos įlankos, sąlygų nebūtina visur sumažinti azoto kiekio siekiant išvengti eutrofikacijos.

2 — OL L 135, p. 40; 2004m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 26.

3 — OL L 67, p. 29; 2004m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 27.

1 — Originalo kalba: vokiečių.

II — Teisinis pagrindas

kaip 10 000 g.e. (gyventojų ekvivalentas⁴), prieš išleidžiant į jautrias zonas ne vėliau kaip nuo 1998 m. gruodžio 31 d. būtų pradėtos valyti pagal griežtesnius negu aprašyta 4 straipsnyje reikalavimus.

A — Nuotekų direktyva

6. Nuotekų direktyva Švedijai ir Suomijai taikoma be apribojimų nuo jų įstojimo 1995 m. sausio 1 dienos.

3. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyti išleidžiami iš miesto nuotekų valymo įrenginių vandenys atitinka I priedo B dalies reikalavimus. Šie reikalavimai gali būti 18 straipsnyje nustatyta tvarka keičiami ir papildomi.

7. Svarbios yra Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 1, 2, 3 ir 5 dalių nuostatos dėl jautrių zonų nustatymo ir dėl šiuo atžvilgiu reikalingo nuotekų valymo:

4. <...>

„1. Kad būtų įvykdyta šio straipsnio 2 dalis, valstybės narės iki 1993 m. gruodžio 31 d. pagal II priede išdėstytus kriterijus nustato jautrias zonas.

5. Išleidimams iš miesto nuotekų valymo įrenginių, kurie yra atitinkamuose jautrių zonų nuotekų surinkimo rajonuose ir kurie taip pat teršia šias zonas, privalo būti taikomi šio straipsnio 2, 3, ir 4 dalių nuostatai.

6. <...>“

2. Valstybės narės užtikrina, kad miesto nuotėkos, patenkančios į nuotekų surinkimo sistemas iš aglomeracijų, turinčių daugiau

4 — Generalinio advokato pastaba.

8. Dėl griežtesnių valymo reikalavimų 5 straipsnio 2 dalies prasme I priede nurodyta:

didesnėms aglomeracijoms – 10 mg/l, arba jo kiekis turi būti sumažintas bent 70–80 %.

„3. Be to, nuotėkos iš miesto nuotėkų valymo įrenginių išleidžiamos į eutrofikacijos paveiktas jautrias zonas, nurodytas II priedo A dalies a punkte, privalo atitikti ir šio priedo 2 lentelėje pateiktus reikalavimus.“

11. II priedo A dalies a punkte įtvirtinti jautrių zonų nustatymo kriterijai:

„A. Jautrios zonos

9. Šioje 2 lentelėje nurodytos fosforo ir azoto normos išleidžiamose nuotekose. Jos antraštė yra tokia:

Vandens telkinys turi būti laikomas jautria zona, jei jis patenka į vieną iš šių grupių:

„Reikalavimai vandenims, išleidžiamiems iš miesto nuotėkų valymo įrenginių į jautrias zonas, kuriose pastebima eutrofikacija, nurodyta II priedo A dalies a punkte. Galima taikyti vieną ar abu parametrus, priklausomai nuo vietinės situacijos. Taikomi koncentracijos dydžiai arba minimalus išvalymas.“

- a) natūralūs gėlo vandens ežerai, kiti gėlo vandens telkiniai, estuarijos ir jūros pakrančių vandenys, kurie yra eutrofiniai arba gali greitai tapti eutrofiniais, jei nebus imtasi apsaugos priemonių.

10. Šios lentelės antroje eilutėje nurodyta, kad arba bendro azoto koncentracija aglomeracijoms, kurių gyventojų ekvivalentas yra nuo 10 000 iki 100 000, turi būti 15 mg/l, o

Svarstant, kurios maistingosios medžiagos kiekį reikėtų mažinti toliau

valant, galėtų būti atsižvelgiama į tokius elementus:

12. 2 straipsnio 11–13 punktuose įtvirtintos sąvokos eutrofikacija, estuarija ir jūrų pakrančių vandenys apibrėžiamos taip:

i) ežerai ir upės, įtekančios į ežerus (rezervuarus), uždaras įlankas, kuriose menkai keičiasi vanduo ir dėl to gali vykti susikaupimas. Tokiose zonose reikėtų šalinti fosforą, nebent galima įrodyti, kad fosforo šalinimas neturės jokio poveikio eutrofikacijos lygiui. Kai čia patenka nuotėkos, išleidžiamos iš didelių aglomeracijų, galima pagalvoti ir apie azoto šalinimą;

„11. „eutrofikacija“ – tai vandens pagerinimas maistingomis medžiagomis, ypač azoto ir (arba) fosforo junginiais, kurie skatina dumblių bei aukštesniųjų augmenijos formų augimą, kuris nepageidautinai sutrikdo organizmų pusiausvyrą vandenyje ir turi įtakos tokio vandens kokybei.

12. „estuarija“ – tai pereinamoji vieta žiotyse, kurioje susilieja gėlas upės ir jūros pakrančių vanduo. Vykdydamos šią direktyvą, kuri pagal jos 17 straipsnio 1 ir 2 dalis yra įdiegimo programos dalis, valstybės narės nustato išorines (link jūros) estuarijų ribas;

ii) estuarijos, įlankos ir kiti jūros pakrančių vandenys, kuriuose menkai keičiasi vanduo arba į kuriuos patenka daug maistinių medžiagų. Tokiose zonose iš mažų aglomeracijų išleidžiamos nuotėkos paprastai neturi didelės reikšmės, bet kai jos išleidžiamos iš didelių aglomeracijų, fosforas ir (arba) azotas turėtų būti šalinamas, nebent galima įrodyti, kad toks šalinimas neturės poveikio eutrofikacijos lygiui.“

13. „jūros pakrančių vandenys“ – tai vandenys už atoslūgio ribos arba už estuarijų išorinės ribos.“

B — *Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos konvencija*

13. Kartu su keliomis valstybėmis narėmis ir Rusijos Federacija Bendrija yra Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos konvencijos (toliau – Baltijos jūros konvencija) susitariančioji šalis⁵.

14. Konvencijos 3 straipsnyje nustatyta keletas principų ir įpareigojimų, pirmiausia bendrasis įpareigojimas dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos ir atkūrimo bei specialus atsargumo principo apibrėžimas:

„1. Konvencijos šalys atskirai ar kartu imasi visų reikiamų įstatyminių, administracinių ar kitų atitinkamų priemonių sustabdyti ir panaikinti taršą, siekiant paremti Baltijos jūros baseino aplinkos atkūrimą bei palaikyti jos ekologinę pusiausvyrą.

2. Konvencijos šalys taiko prevencinį principą, t. y. imasi apsaugos priemonių, kai yra pagrindas manyti, kad medžiagos ar energija, tiesiogiai ar netiesiogiai patekusios į jūros aplinką, gali sukelti pavojų žmonių sveikatai, pakenkti gyviesiems ištekliams bei

jūros ekosistemoms, sugadinti poilsia vietas arba kliudyti kitokiai teisėtai veiklai jūroje, net tada, kai nėra aiškiai nustatyto priežastinio ryšio tarp medžiagų patekimo ir jų įtariamo poveikio.

3. <...>“

15. Kalbant apie reikalavimus, nustatytus valymo įrenginiams, pirmiausia yra svarbus 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas įpareigojimas dėl teršimo iš sausumos taršos šaltinių sustabdymo ir panaikinimo:

„1. Konvencijos šalys įsipareigoja sustabdyti ir panaikinti Baltijos jūros baseino taršą iš sausumos taršos šaltinių, naudodamos Geriausią aplinkos apsaugos požiūriu praktiką visiems šaltiniams ir Geriausią turimą technologiją koncentruotiems taršos šaltiniams. Tuo tikslu kiekviena Konvencijos šalis, nepažeisdama savo suverenumo principų, imasi atitinkamų priemonių Baltijos jūros baseine.

2. <...>“

⁵ — OL L 73, p. 20, patvirtinta 1994 m. vasario 21 d. Tarybos sprendimu dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos konvencijos (Helsinkio konvencijos 1992 m. redakcija) sudarymo Bendrijos vardu, OL L 73, p. 19.

16. 19 ir paskesniuose straipsniuose įtvirtintos nuostatos, susijusios su Helsinkyje įsikūrusia Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisija (toliau – Helsinkio komisija). Šioje komisijoje atstovaujama visoms konvencijos susitariančiosioms valstybėms. Tiek, kiek priklauso Bendrijos kompetencijai, Komisija atstovauja valstybėms narėms.

šimų) 2004 m. balandžio 1 d. išsiuntė kiekvienai valstybei narei pagrįstą nuomonę.

19. Po to, kai abi valstybės narės nesilaikė šioje nuomonėje pateiktų nurodymų, Komisija 2007 m. liepos 12 d. pareiškė ieškinį prieš Suomiją (byla C-335/07), o 2007 m. rugsėjo 18 d. – ieškinį prieš Švediją (byla C-438/07).

III — Faktinės aplinkybės, ikiteisminė procedūra ir reikalavimai

17. Suomijos ir Švedijos aglomeracijos, turinčios daugiau kaip 10 000 gyventojų ekvivalentų, savo nuotekas privalo valyti pagal griežtesnius reikalavimus Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 2 dalies prasme, nes abi valstybės narės visus savo vandenius pripažino „jautriomis zonomis“ 5 straipsnio 1 dalies prasme.

18. Komisija mano, kad šis papildomas valymas turi, be kita ko, sumažinti azoto kiekį nuotekose. Kadangi taip yra ne visose šių valstybių narių atitinkamose aglomeracijose, Komisija pradėjo šioje byloje nagrinėjamą procedūrą dėl įsipareigojimų neįvykdymo ir po 2002 m. liepos 1 d. (Suomijai) arba 2002 m. spalio 23 d. (Švedijai) įteiktų reikalavimų pateikti savo pastabas (oficialių prane-

20. Byloje C-335/07 Komisija prašo:

- pripažinti, kad nenustatydamą griežtesnių visų miesto nuotekų, patenkančių į nuotekų surinkimo sistemas iš aglomeracijų, turinčių daugiau kaip 10 000 gyventojų ekvivalentų, valymo reikalavimų, Suomijos Respublika pažeidė įsipareigojimus pagal 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo 5 straipsnio 2, 3 ir 5 dalis,
- priteisti iš Suomijos Respublikos bylinėjimosi išlaidas.

21. Suomijos Respublika prašo:

tiesiogiai į jautrias zonas ar į jų upių baseinus išleidžiamos nuotekos atitiktų Direktyvos 91/271/EEB I priede numatytus reikalavimus,

— atmesti Komisijos ieškinį kaip nepagrįstą,

— priteisti iš Švedijos Karalystės bylinėjimosi išlaidas.

— priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

22. 2008 m. rugpjūčio 7 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi Švedijos Karalystei leista įstoti į bylą Suomijos pusėje.

24. Švedijos Karalystė pripažįsta, kad 34 valymo įrenginiuose azotas turi būti šalinamas. Tačiau dėl likusios ieškinio dalies ji Teisingumo Teismo prašo:

— atmesti ieškinį.

23. Byloje C-438/07 Komisija prašo:

— pripažinti, kad atsakovė pažeidė 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotėkų valymo, iš dalies pakeistos 1998 m. vasario 27 d. Komisijos direktyva 98/15/EB, 5 straipsnio 2, 3 ir 5 dalis. Atsakovė vėliausiai iki 1998 m. gruodžio 31 d. nesiėmė reikiamų priemonių, kad visos aglomeracijų, turinčių daugiau kaip 10 000 gyventojų ekvivalentų, miesto valymo įrenginių

25. 2008 m. sausio 28 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi Suomijos Respublikai leista įstoti į bylą Švedijos pusėje.

26. 2009 m. vasario 19 d. bendrame teismo posėdyje dalyvavo abi valstybės narės ir Komisija.

27. Abi šias bylas nagrinėsiu bendroje išvadoje, nes jose keliama iš esmės tokie patys klausimai.

vuose ji tik pakartoja bendrus argumentus. Tam, kad galėtų pateikti kaltinimus dėl kai kurių valymo įrenginių arba tam tikrų įrenginių grupių, Komisija turėtų pateikti konkrečių kritinių pastabų šiuo klausimu.

IV — Teisinis vertinimas

A — *Dėl Komisijos ieškinio reikalavimų*

28. Komisija kaltina Suomiją ir Švediją tuo, kad jos ne visoms nuotekoms, susidariusioms didesnėse nei 10 000 gyventojų ekvivalentų turinčiose aglomeracijose, taiko griežtesnius valymo reikalavimus. Tačiau šalys ginčijasi tik dėl to, ar pagal šiuos valymo reikalavimus visais atvejais būtina mažinti azoto kiekį.

29. Komisija aiškiai reikalauja, kad azoto kiekis būtų mažinamas *visose* atitinkamose nuotekose. Tačiau ji nekritikuoja azoto nešalinimo tam tikruose valymo įrenginiuose. Atvirkščiai, šios bylos grindžiamos bendrais argumentais: tam tikros Baltijos jūros zonos yra jautrios išleidžiamoms azoto nuotekoms, o Švedijoje ir Suomijoje į šias zonas tiesiogiai ar netiesiogiai išleidžiamos visos nuotekos.

30. Dublike Komisija nurodo tik kai kuriuos valymo įrenginius, tačiau tai daroma tik iliustruojant bendrą situaciją. Iš esmės moty-

31. Priešingu atveju, jeigu šis argumentas turėtų būti suprantamas kaip kaltinimas dėl kai kurių valymo įrenginių, tai Komisija – kaip teisingai nurodo Suomija – pakeistų, palyginti su ikiteismine procedūra ir ieškiniu, bylos dalyką, nes iki dubliko pateikimo apie kai kuriuos įrenginius nebuvo net diskutuojama. Tai būtų nepriimtina.

32. Todėl jei kiekvienoje valstybėje narėje yra tik keli atitinkami valymo įrenginiai, kuriems toks valymas nėra būtinas, ieškinys turi būti atmestas.

33. Taigi, priimant sprendimą dėl ieškinio, nesvarbu, kad Švedija akivaizdžiai⁶, o Suomija

6 — Švedijos pareiškimu, šis valymas turi būti atliekamas ar pagerinamas dar 34 įrenginiuose.

bent jau netiesiogiai⁷ pripažįsta, jog turėtų būti dedamos papildomos pastangos šalinant azotą kai kuriuose valymo įrenginiuose. Šios valstybės narės neigia, kad būtent tai daryti yra būtina daugelyje valymo įrenginių.

neginčytina, kad abi valstybės narės pripažino visus savo vandenį jautriais eutrofikacijos požiriu.

B — *Dėl įsipareigojimo sumažinti azoto kiekį*

34. Ieškinio teisinės analizės atspirties taškas yra Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 2 dalis. Pagal šią nuostatą kompetentingos institucijos privalo imtis reikiamų priemonių tam, kad miesto nuotekos, patenkančios į nuotekų surinkimo sistemas iš aglomeracijų, turinčių daugiau kaip 10 000 gyventojų ekvivalentų, prieš išleidžiant į jautrias zonas ne vėliau kaip nuo 1998 m. gruodžio 31 d. būtų pradėtos valyti pagal griežtesnius negu aprašyta direktyvos 4 straipsnyje reikalavimus.

35. Pagal II priedo A dalį jautrių zonų nustatymas gali būti grindžiamas įvairiais motyvais, t. y. eutrofikacija (a punktas), geriamojo vandens ėmimu (b punktas) ir kitose direktyvose nustatytais reikalavimais (c punktas). Taigi gali būti jautri zona, kurioje azoto ir(arba) fosforo išleidimas neturi jokios praktinės reikšmės. Tačiau

36. Kokios taisyklės taikomos griežtesniam išleidžiamų į tokias jautrias zonas nuotekų valymui, matyti iš daugelio daromų nuorodų: Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 3 dalyje pateikiama nuoroda į I priedo B dalį. Šios dalies 3 punkte vėl daroma nuoroda į šio priedo 2 lentelėje pateiktus reikalavimus. Beje, Teisingumo Teismas jau nustatė, kad šie reikalavimai taikomi atsižvelgiant į direktyvos II priedo A dalies a punkto antrąją pastraipą⁸.

37. I priedo 2 lentelėje nurodyti tam tikri reikalavimai, kaip sumažinti fosforo ir azoto kiekį nuotekose. Pagal šios lentelės antraštę būtent vietos situacija lemia tai, ar bus sumažinamas azoto ar fosforo ar abiejų maistingųjų medžiagų kiekis. Be to, II priedo a punkto antroje pastraipoje nurodyta, kad reikia įvertinti, kurios maistingosios medžiagos kiekį reikia mažinti.

38. Iš to išplaukia, kad azoto mažinti nepri- valoma ir kad iš tikrųjų nustatant griežtesnius

7 — Suomijos pareiškimu, atitinkamą valymą numatyta atlikti, bet jis dar nėra atliktas, 16 įrenginių.

8 — 2004 m. rugsėjo 23 d. Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (C-280/02, Rink. p. I-8573, 104 ir paskesni punktai).

valymo reikalavimus galimas tam tikras lankstumas⁹. Zonos jautrumas iš esmės ir lemia, ar azotas arba fosforas turi būti mažinamas. Pagal II priedo A dalies a punktą jautriausi laikomi tie vandenys, kurie yra eutrofiniai arba gali greitai tapti tokiais, jei nebus imtasi apsaugos priemonių.

39. Taigi šalis sutaria, kad azoto kiekis iš esmės turi būti sumažintas, jeigu azoto išleidimas prisideda prie eutrofikacijos arba jeigu išleidžiamo azoto kiekio sumažinimas yra priemonė, kuri gali padėti ateityje jos išvengti.

C — Dėl įrodinėjimo pareigos

40. Vis dėlto nesutariama, ar Komisija turi įrodyti, kad būtina mažinti azoto kiekį, ar, atvirkščiai, atitinkamos valstybės narės turi įrodyti, kad to daryti nėra būtina.

⁹ — Taip pat žr. sprendimą *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 102 punktas).

41. Abi Komisijos užsakymu parengtos ataskaitos apie Nuotekų direktyvos perkėlimą į Suomijos teisę¹⁰ ir į Švedijos teisę¹¹ akivaizdžiai grindžiamos prielaida, kad valstybė narė turi įrodyti, jog atsisakymas sumažinti azotą neturi jokio poveikio atitinkamų vandenų eutrofikacijai. Tol, kol pagrįstai abejojama atsisakymo sumažinti azotą nekenksmingumu, būtinas atitinkamas valymas. Todėl Komisija kelis kartus pakartojo, kad atitinkama valstybė narė nenurodė savo pozicijos dėl tam tikrų aplinkybių¹².

1. Bendrieji įrodinėjimo pareigos principai byloje dėl įsipareigojimų neįvykdymo

42. Vis dėlto pagal nusistovėjusią praktiką byloje dėl įsipareigojimų neįvykdymo Komisija turi įrodyti nurodyto įsipareigojimo neįvykdymą. Ji turi Teisingumo Teismui pateikti įrodymų, kad šis galėtų patikrinti šio įsipareigojimo neįvykdymą, nesiremama jokia prezumpcija¹³.

¹⁰ — Be kita ko, Bradley „Evaluation of Finland's implementation of Directive 91/271/EEC on Urban Waste Water Treatment“, 2004 m. gegužės mėn., 5 priedas dėl ieškinio byloje C-335/07, p. 31.

¹¹ — Be kita ko, Hamil „Evaluation of Sweden's implementation of Directive 91/271/EEC on Urban Waste Water Treatment“, 2003 m. rugsėjo mėn., 2 priedas dėl atsiliepimo byloje C-438/07, p. 32.

¹² — Ieškinio 4, 36, 37 ir 46 punktai bei dubliko 5 ir 7 punktai byloje C-335/07; ieškinio 30 punktas bei dubliko 40 ir paskesni punktai byloje C-438/07.

¹³ — Žr., pavyzdžiui, 1982 m. gegužės 25 d. Sprendimą *Komisija prieš Nyderlandus* (96/81, Rink. p. 1791, 6 punktas); 2005 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Komisija prieš Airiją* (C-494/01, Rink. p. I-3331, 41 punktas) ir 2009 m. sausio 22 d. Sprendimą *Komisija prieš Portugaliją* (C-150/07, 65 punktas).

43. Taigi iš esmės Komisija turi įrodyti, kad būtina mažinti azoto kiekį nuotekose, siekiant išvengti eutrofikacijos. Tačiau šią įrodinėjimo pareigą sušvelnina lojalaus valstybių narių bendradarbiavimo pareiga ir atsargumo principas.

44. Pirmiausia pagal EB 10 straipsnį valstybės narės turi padėti Komisijai užtikrinti Bendrijos teisės nuostatų taikymą¹⁴. Nacionalinės valdžios institucijos turi visų pirma atlikti reikiamus patikrinimus vietoje, laikydamosi lojalaus bendradarbiavimo pareigos¹⁵. Komisijai pateikus pakankamai įrodymų, patvirtinančių tam tikras faktines aplinkybes, atsiradusias valstybės narės atsakovės teritorijoje, pareiga iš esmės ir išsamiai užginčyti pateiktus duomenis bei iš jų išplaukiančias pasekmes tenka pastarajai¹⁶.

45. Nagrinėjamas atvejis iliustruoja tokį bendradarbiavimą, nes mokslinis bylos pagrindas akivaizdžiai pagrįstas tyrimais, kuriuos abi valstybės narės atsakovės pačios inicijavo ir įtraukė į savo aplinkos apsaugos politiką¹⁷.

46. Be to, laikantis atsargumo principo siekiant įrodyti atitinkamą poveikį aplinkai, pakanka, kad pagal pateiktus prieinamus mokslo ir techninius duomenis poveikis būtų pakankamai tikėtinas¹⁸. Šis atsargumo principo aiškinimas atitinka Baltijos jūros konvencijos 3 straipsnio 2 dalį, kurioje nurodyta, jog nėra būtina aiškiai nustatyti priežastinio ryšio tarp medžiagų pateikimo ir jų įtariamo poveikio. Valstybės narės gali vis dėlto paneigti atitinkamus Komisijos argumentus pateikdamos savo mokslo įrodymus¹⁹.

2. Dėl įrodinėjimo pareigos perkėlimo taikant Nuotekų direktyvą

47. Tačiau Komisija, kalbėdama pirmiausia apie bylą, susijusią su Suomija, pabrėžia, kad Nuotekų direktyvos II priedo A dalies a punkto antrosios pastraipos i ir ii papunkčiuose yra nustatytos specialios taisyklės, taikomos dviem konkrečiais ypatingo jautrumo atvejais. Šie atvejai turi įtakos taip pat įrodinėjimo pareigai.

48. Pirmasis atvejis pagal i papunktį yra susijęs su vidaus vandenimis, būtent ežerais ir upėmis, įtekančiomis į ežerus (baseinus), uždaras įlankas, kuriose menkai keičiasi

14 — Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (minėtas 13 išnašoje, 42 punktas).

15 — Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (minėtas 13 išnašoje, 45 punktas).

16 — Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (minėtas 13 išnašoje, 44 punktas).

17 — Taip pat sprendime *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje) akivaizdžiai remiamasi ir Prancūzijos institucijų atliktais tyrimais.

18 — Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 34 punkte).

19 — Žr. 2007 m. birželio 28 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-235/04, Rink. p. I-5415, 26 ir paskesni punktai).

vanduo, ir dėl to gali vykti susikaupimas. Tokiose zonose reikėtų šalinti fosforą, nebent galima įrodyti, kad fosforo šalinimas neturės jokio poveikio eutrofikacijos lygiui. Kai medžiagos išleidžiamos iš didelių aglomeracijų, galima pradėti šalinti azotą.

nuotekos išleidžiamos, pirma, iš didelių aglomeracijų ir, antra, į estuarijas, įlankas ir kitus jūros pakrančių vandenį, kuriuose lėtai keičiasi vanduo arba į kuriuos patenka daug maistingųjų medžiagų.

49. Kalbant apie fosforą, nustatyta nuginčijama prezumpcija, jog fosforo šalinimas yra būtinas tol, kol neįrodyta atvirkščiai. Kaip pabrėžia Suomija, kalbant apie šioje byloje nagrinėjamą azoto sumažinimą, šios nuostatos formuluotė vis dėlto tik išryškina, kad ne visada jį mažinti būtina. Šiuo atžvilgiu ir toliau taikomos bendrosios taisyklės dėl įrodinėjimo pareigos.

50. Tačiau ii papunktyje numatyta, kad kiek tai susiję su didelėmis aglomeracijomis, fosforas ir (arba) azotas turėtų būti šalinamas, nebent galima įrodyti, kad toks šalinimas neturės poveikio eutrofikacijos lygiui. Tai taikoma estuarijoms, įlankoms ir kitiems jūros pakrančių vandenims, kuriuose menkai keičiasi vanduo arba į kuriuos patenka daug maistingųjų medžiagų. Ši nuostata lemia įrodinėjimo pareigos perkėlimą, atsižvelgiant į azoto šalinimo būtinumą.

51. Tam, kad ši įrodinėjimo pareiga būtų perkelta, Komisija privalo įrodyti, kad

52. Komisija teigia, kad dėl netaisyklingos formos pakrančių ir daugybės salų Švedijos ir Suomijos jūros pakrančių vandenims būdinga lėta vandens kaita. Taip pat į juos patenka daug maistingųjų medžiagų.

53. Ši išvada gali būti taikoma daugeliui jūros pakrančių vandenų. Vis dėlto Komisija turėtų įrodyti, kad *visos* nuotekos yra išleidžiamos tiesiogiai arba netiesiogiai į tokius vandenį. Siekiant tai įrodyti, nepakanka nurodyti bendrąsias pakrančių kraštovaizdžio savybes. Kaip pabrėžia Švedija, negalima automatiškai manyti, jog visuose jūros pakrančių vandenyse vyksta tik lėta vandens kaita. Labai tikėtina, kad bent jau kai kurios nuotekos yra išleidžiamos į tuos jūros pakrančių vandenį, kuriuose menkai keičiasi vanduo, todėl azotas yra pakankamai praskiedžiamas atviroje jūroje.

54. Kadangi argumentas dėl jūros pakrančių vandenų bendrųjų savybių nurodomas neatsižvelgiant į tam tikras zonas, įrodinėjimo

pareiga, kalbant apie tam tikrų medžiagų išleidimą negali būti perkelta.

55. Be to, Komisija mano, kad bent jau šiaurinė Botnijos įlankos dalis, Botnijos įlankos užutekis, kaip Baltijos jūros, kurioje yra nedidelė vandens kaita, atšakos šiauriausias taškas, kartu su Šiaurės jūra ir Atlanto vandenynu yra „įlanka“ Nuotekų direktyvos II priedo A dalies a punkto antrosios pastraipos ii papunkčio prasme.

56. Švedija prieštarauja tvirtindama, kad toks platus įlankos sąvokos taikymas yra nesuderinamas su šio žodžio prasme. Suomijos nuomone, Botnijos įlanka taip pat, kaip ir pietinė Botnijos įlankos dalis, Botnijos jūra bei centrinė Baltijos jūros dalis, yra didelis jūrinis telkinys, kuris pats turi įlankas, estuarijas ir jūros pakrančių vandenį.

57. Iš tikrųjų gana nelogiška maždaug 300 km ilgio ir vietomis iki 200 km pločio Botnijos įlanką laikyti įlanka. Nors man atrodo, kad įlankos sąvoka pakankamai plati, kad apimtų tokius didelius vandenį, tačiau toks vartojimas beveik neatitinka žodžio prasmės.

58. Svarbiau yra sisteminis kontekstas. Paprastai nuo vietos sąlygų priklauso, kurios maistingosios medžiagos turi būti pašalintos taikant griežtesnius valymo reikalavimus. Nuotekų direktyvos II priedo A dalies a punkto antrosios pastraipos ii papunktyje nurodomos tik specifinės vietos sąlygos, kurios išimtiniais atvejais leidžia taikyti nuginčijamą prezumpciją, nustatančią, jog būtina pašalinti fosforą ir (arba) azotą. Ši leidžianti nukrypti nuostata, taikoma tam tikrų savybių turinčioms vietoms, būtų nesuderinama su bendru didelių vandens telkinių vertinimu, kuriuose gali būti daug zonų su visiškai skirtingomis vietos sąlygomis.

59. Be to, abejotina, ar didelių aglomeracijų sąvoka, nurodyta Nuotekų direktyvos II priedo A dalies a punkto antrosios pastraipos ii papunktyje, apima visas šioje byloje nagrinėjamas aglomeracijas. Kadangi kalbama apie visas didesnes nei 10 000 gyventojų ekvivalentų turinčias aglomeracijas, jos turėtų būti vertinamos kaip didelės, kad būtų galima daryti prielaidą, jog visose jų išleidžiamose nuotekose reikia pašalinti azotą. Tokią prielaidą – kurią Komisija nurodė per posėdį atsakydama į klausimą, – taip pat draudžia išimtinis šios prezumpcijos pobūdis. Be to, iš Nuotekų direktyvos negalima daryti išvados, kad 10 000 gyventojų ekvivalentas iš esmės yra riba, apibūdinanti dideles aglomeracijas. Atvirkščiai, kitiems reikalavimams direktyvoje nustatytos dar didesnės ribinės vertės, pavyzdžiui, 15 000²⁰, 100 000²¹ arba 150 000²² gyventojų ekvivalentų.

20 — 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 1 dalis.

21 — 1 priedas, 2 lentelė, antra eilutė.

22 — 6 straipsnio 1 dalis, 8 straipsnio 5 dalis.

60. Taigi šioje byloje Komisija negali remtis Nuotekų direktyvos II priedo A dalies a punkto antrosios pastraipos ii papunktyje nurodytu įrodinėjimo pareigos perkėlimu.

irgi taikoma vandenims netoli Suomijos pietinės pakrantės. Jūros zonos, kurioms daromas poveikis, yra Kategato sąsiauris ir Belto jūra tarp Švedijos ir Danijos, centrinė Baltijos jūros dalis ir Suomijos įlanka tarp Suomijos ir Estijos. Todėl tiesioginis išleidimas į šias zonas neginčytinai turi būti susietas su azoto mažinimu.

D — Dėl įrodymo, kad reikia sumažinti azoto kiekį

61. Taigi Komisija turi įrodyti, kad azoto išleidimas iš kiekvienos Švedijos arba Suomijos aglomeracijos, turinčios daugiau kaip 10 000 gyventojų, prisideda prie jautrios zonos eutrofikacijos ar kad išleidžiamo azoto kiekis sumažinimas yra priemonė, kuri ateityje gali padėti išvengti tokios zonos eutrofikacijos.

62. Nors Švedija ir Suomija pripažino visus savo vandenį jautriomis zonomis, šioje byloje kalbama tik apie poveikį tam tikroms jūrinėms zonoms. Visos dviejų valstybių narių valymo įrenginių vanduo išteka tiesiogiai ar netiesiogiai į šias zonas.

63. Šalys nesiginčija, kad vandenys netoli Švedijos pakrantės tarp Norvegijos sienos ir Nortelje miesto yra jautrus azoto taršai. Tai

64. Tačiau ginčytina tai, ar azotą mažinti taip pat reikalinga visais tiesioginio išleidimo į Botnijos įlanką atvejais (šiuo klausimu žr. toliau pateiktą 1 punktą). Botnijos įlanka yra jūros dalis, esanti tarp Suomijos ir Švedijos. Ji susideda iš šiaurinės dalies, Botnijos įlankos užtekio, ir pietinės dalies, Botnijos jūros.

65. Be to, šalys nesutaria dėl to, ar reikia mažinti azoto kiekį visais išleidimo į vidaus vandenį atvejais, kai azotas išleidžiamas į jūrą tik netiesiogiai (šiuo klausimu žr. toliau pateiktą 2 punktą).

66. Galiausiai Švedija ir Suomija remiasi tuo, kad azoto taršos mažinimas gali sukelti neigiamą poveikį aplinkai, nes būtų skatinamas per didelis melsvabakterių (žalia-dumblių) dauginimasis (šiuo klausimu žr. toliau pateiktą 3 punktą).

1. Dėl tiesioginio nuotekų išleidimo į Botnijos įlanką

Nuotekų direktyvos taikymu, ir, jei taip, koks azoto kiekis turi judėti, kad reikėtų taikyti įsipareigojimą jį sumažinti.

67. Nagrinėjamos bylos išsprendimui ypač svarbu yra nuotekų išleidimo į šiaurinę Botnijos įlankos dalį, Botnijos įlankos užutekį, vertinimas. Proceso šalys sutaria, kad azoto išleidimas į šiuos vandenis nesukelia eutrofikacijos. Todėl dėl Botnijos įlankos užutekio savybių nereikia mažinti azoto pagal Nuotekų direktyvą.

Dėl azoto judėjimo tarp įvairių jūros zonų teisinės reikšmės

68. Jei visas išleidžiamas azotas, išleistas į šią zoną, joje ir liktų, tai būtų aišku, kad Komisija neįrodė, jog *visos* pakankamai didelės Švedijos ir Suomijos aglomeracijos turi sumažinti azoto kiekį savo nuotekose. Nors žemės plotai, iš kurių vanduo išteka į Botnijos įlankos užutekį, negausiai apgyvendinti, abiejose suinteresuotosiose valstybėse narėse yra atitinkamos komunos, kurios nuotekas išleidžia tiesiogiai ar netiesiogiai į Botnijos įlankos užutekį. Paminėti reikia, pavyzdžiui, Švedijos miestą Luleå ir Suomijos miestą Oulu, kurie abu turi gerokai daugiau nei 10 000 gyventojų ekvivalentų.

70. Švedija nepitaria Komisijai, nurodydama pirmiausia teisinius argumentus, kad Nuotekų direktyvoje nesiekama atsižvelgti į išleidžiamų medžiagų judėjimą tarp jūros zonų. Švedija remiasi Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 5 dalies formuluote. Šioje nuostatoje numatyti griežtesni valymo reikalavimai iš miesto nuotekų valymo įrenginių, kurie yra atitinkamuose jautrių zonų *nuotekų surinkimo rajonuose* ir teršia šias zonas, išleidžiamoms medžiagoms.

69. Vis dėlto Komisija nurodo, jog didelė į Botnijos įlankos užutekį išleisto azoto dalis vėliau patenka į Botnijos jūrą ir centrinę Baltijos jūros dalį. Prieš pradėdant analizuoti, ar Komisija įrodė šią faktinę aplinkybę, reikia įvertinti, ar maistingųjų medžiagų judėjimas tarp jūros zonų apskritai yra susijęs su

71. Švedijos vyriausybės nuomone, Botnijos įlanka nėra kitų jūros zonų baseino dalis. Pagal analogiją su upių baseino apibrėžimu, įtvirtintu 2000 m. spalio 23 d. Direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus²³ (toliau – Vandens pagrindų direktyva), 2 straipsnio 13 punkte, Švedijos vyriausybė mano, jog tai yra sausumos plotas, iš kurio visi paviršiniai vandenys per upelius, upes ir galbūt ežerus

23 — 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (OL L 327, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 5 t., p. 275).

nuteka į jūrą per vienos upės žiotis, estuariją ar deltą. Šis apibrėžimas atitinka nustatytą hidrologinę praktiką. Tačiau jūros zonos nėra upės baseino dalis.

72. Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad išleidimui Direktyvos 91/271 5 straipsnio 2 dalies prasme neturi reikšmės, ar nutekamieji vandenys tiesiogiai arba netiesiogiai įteka į jautrią zoną²⁴. Tai atitinka EB 174 straipsnio 2 dalyje nurodytą Bendrijos aplinkos politika siekiamą aukštą apsaugos lygį²⁵.

73. Šie atvejai buvo susiję, viena vertus, su išleidimu į upę, kuri pernešė maistingąsias medžiagas į jautrias zonas²⁶, kita vertus, su įsiskverbimu, kai per gruntinius vandenis maistingosios medžiagos patenka į jautrią jūros zoną²⁷. Tačiau nėra jokios aiškos priežasties, kodėl reiktų pritarti azoto išleidimui, kuris į jautrius vandenis patenka ne per vidaus ar gruntinius vandenis, o per jūros zonas.

74. Todėl Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 5 dalyje nustatyta baseino sąvoka pirmiausia turi iliustratyvinę funkciją. Ji negali būti laikoma veiksmu, apribojančiu pareigą atlikti valymą. Tačiau Vandens pagrindų direktyva suteikia šiai sąvokai daug platesnį vaidmenį, kuriam reikia kitokio aiškinimo.

75. Taigi reikia pripažinti, kad nuotekos, kuriose yra azoto, gali būti išleidžiamos į azotui jautrią zoną, jeigu išleistas azotas pasiekia šią zoną per kitą jūros zoną.

Dėl reikalingo plintančio azoto kiekio

76. Iš nagrinėjamų bylų vis dėlto matyti, jog netiesioginio išleidimo galimybė reiškia, jog būtina nustatyti, kokia išleidžiamo azoto dalis turi patekti į jautrias zonas, siekiant pagrįsti pareigą sumažinti azotą.

77. Komisija stengiasi parodyti, kad didelis azoto kiekis juda tarp skirtingų Botnijos įlankos dalių, o iš ten – į centrinę Baltijos jūros dalį. Vis dėlto šis bendras plitimas nėra lemiamas. Atvirkščiai, svarbu yra tai, ar

24 — 2002 m. balandžio 25 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-396/00, Rink. p. I-3949, 29 ir paskesni punktai); 2004 m. birželio 24 d. Sprendimas *Komisija prieš Graikiją* (C-119/02, 39 ir paskesni punktai) ir 2006 m. lapkričio 30 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-293/05, santrauka atspausdinta Rink. p. I-122*, 30 ir paskesni punktai); taip pat žr. generalinės advokatės C. Stix-Hackl 2005 m. gegužės 12d. Išvadą *Komisija prieš Ispaniją* (C-416/02, Rink. p. I-7487, 133 ir paskesni punktai).

25 — Žr. 24 išnašoje minėtus sprendimus *Komisija prieš Italiją* (C-396/00, 31 punktas); *Komisija prieš Graikiją* (41 punktas) ir *Komisija prieš Italiją* (C-293/05, 32 punktas).

26 — Žr. 24 išnašoje minėtą sprendimą *Komisija prieš Italiją*.

27 — Sprendimas *Komisija prieš Graikiją* (minėtas 24 išnašoje, 37 punktas).

nuotekų išleidimas į Botnijos įlanką didina azoto apkrovą jautriose zonose²⁸. Eutrofikaciją Nuotekų direktyvos prasme apibūdina priežastinis ryšys tarp išleidimo ir vandens kokybės blogėjimo²⁹.

reikalaujama taikyti griežtesnius nuotekų valymo reikalavimus visose didesnėse nei 10 000 gyventojų ekvivalentų turinčiose aglomeracijose, jei nuotekos išleidžiamos į jautrias zonas – neatsižvelgiant į tai, ar šių aglomeracijų nuotekų išleidimas sudaro didelę, ar mažą atitinkamos taršos apkrovos dalį.

78. Šiuo klausimu Švedija, remdamasi modeliniais skaičiavimais, nurodo, kad iš miesto nuotekų išleidžiamas azotas sudaro tik labai mažą Botnijos įlankos užutekyje, Botnijos jūroje ir centrinėje Baltijos jūros dalyje plintančio azoto dalį³⁰. Suomija pateikia skaičiavimus, kur nurodomos šiek tiek didesnės vertės, tačiau jos vis dar išlieka mažesnės nei vienas procentas viso metinio į Baltijos jūrą patenkančio azoto kiekio.

79. Vis dėlto šie skaičiavimai nebūtinai trukdo taikyti įsipareigojimą dėl nuotekų valymo pagal griežtesnius reikalavimus. Bet koks išleidimas, pakankamai praskiestas, yra nereikšmingas. Į praskiedimo poveikį gali būti neatsižvelgiama tik tada, kai labai arti yra išleidimo šaltinis. Jei, kalbant apie bendrą taršą, būtų atsižvelgta tik į taršos šaltinio dalį, vargu ar būtų galima, atsižvelgiant į didelių zonų taršą, numanyti valymo pareigas konkrečioms taršos šaltiniams. Taigi Stokholmo ar Gdanskio nuotekų išleidimas turbūt būtų nereikšmingas centrinės Baltijos jūros dalies eutrofikacijai, nes kiekvienas toks išleidimas savaime sudaro tik labai mažą bendros apkrovos dalį. Tačiau Nuotekų direktyva

80. Šios išvados nepaneigia būtinas priežastinis ryšys tarp miesto azoto nuotekų išleidimo ir vandens kokybės blogėjimo³¹. Teisingumo Teismas pabrėžia, jog miesto nuotekos turi labai padidinti jautrių vandenų eutrofikaciją, kad atsirastų pareiga nustatyti jų jautrias zonas³². Tačiau tai susiję su bendra jautrių vandenų tarša miesto nuotekomis, o ne su konkrečiu išleidimu ar tam tikrų išleidimo grupių svarba. Jei konkretus išleidimas sudaro tik nedidelę bendros apkrovos dalį, tai nereiškia, kad toks išleidimas apskritai yra labai reikšmingas jautrių vandenų eutrofikacijai. Šiuo atveju neginčijama, kad centrinė Baltijos jūros dalis yra jautri miesto nuotekose esančio azoto išleidimui.

81. Tačiau pareiga pašalinti azotą gali kilti ne dėl kiekvienos jautrioje zonoje padidėjusios azoto apkrovos, susidarancios dėl netiesioginio išleidimo. Tai būtų neproporcinga, nes bet koks azoto išleidimas į bet kokius vandenis tikriausiai padidina azoto apkrovą jautrioje zonoje, nors ir mažą dalimi.

28 — Žr. sprendimą *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 77 punktą).

29 — Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 19 ir 40 punktai).

30 — 19 tonų per metus dalyje tarp Botnijos įlankos užutekio ir Botnijos jūros ir 56 tonos per metus dalyje tarp Botnijos jūros ir centrinės Baltijos jūros dalies.

31 — Šiuo klausimu žr. sprendimą *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 19 punktą).

32 — Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 25 punktą; žr. 40, 52, 67, 77 ir 87 punktus).

82. Nuotekų direktyvoje jau yra nustatytas kriterijus, kuriuo galima remtis siekiant įvertinti netiesioginio azoto išleidimo svarbą. I priedo 2 lentelėje nereikalaujama valant pagal griežtesnius reikalavimus jį visiškai pašalinti, tačiau – azoto atveju – jo kiekis turi būti sumažintas bent 70%–80%. Tai reiškia, kad valymo įrenginiai iš principo gali išleisti nuotekose esančią 30% azoto apkrovą tiesiai į jautrią zoną. Netiesioginio išleidimo atvejais negali būti taikomi griežtesni reikalavimai.

vandenį, valymo įrenginiuose nereikia atlikti papildomo valymo.

83. Taigi netiesioginis išleidimas į jautrius vandenį turi būti vertinamas taip, lyg neįtrauktų vandenį, kuriais plinta išleidžiamos medžiagos, būtų dalis nuotekų valymo proceso. Jei vandens srautai sulaukia pakankamai didelę išleidžiamo azoto dalį, valymo įrenginiuose nereikia atlikti jokio papildomo valymo.

84. Švedija, matyt, naudoja šią mintį, kalbėdama apie išleidimą į jautrius vidaus vandenį. Jei pakankama azoto dalis sulaukia pakeliui į jautrius jūros pakrančių

85. Komisija teigia, kad Nuotekų direktyvoje nenurodoma, jog galima atsižvelgti į natūralų azoto kiekio sumažėjimą tuomet, kai azotas juda į jautrius vandenį. Tačiau ši nuomonė nepagrįsta šia direktyva. Dėl šio sumažėjimo azotas lieka vandenyse, kurie nėra įtraukti šiai medžiagai. Tačiau azoto sumažinimas pagal 5 straipsnio 2 dalį yra būtinas, tik jeigu yra atitinkamas jautrumas.

86. Vis dėlto Komisija teisingai pabrėžia, kad natūraliai judantis azoto kiekis yra ne pastovus, o svyruojantis. Atvirkščiai, reikėtų pažymėti, kad mechaninis azoto sumažinimas gali gana patikimai užtikrinti tam tikro valymo parametrus. Į šią didesnę svyravimo riziką reikia atsižvelgti nagrinėjant klausimą, kiek azoto pasiekia jautrią zoną. Kaip tvirtina Švedija, kalbėdama apie medžiagų išleidimą į vidaus vandenį, šiuo atžvilgiu reikia galvoti apie kruopštų azoto judėjimo tyrimą ir taip pat atitinkamas saugos ribas. Tačiau svyravimų galimybė negali pateisinti aplinkybės, jog netiesioginio išleidimo atvejais turi būti taikomi kur kas griežtesni reikalavimai, palyginti su tiesioginio išleidimo atvejais.

87. Todėl netiesioginis azoto išleidimas į jautrias zonas sukelia išpareigojimą jį sumažinti, tik jei daugiau nei 30 % azoto nuotekų pasiekia jautrias zonas.

Taikymas išleidimui į Botnijos įlanką

88. Komisija tvirtina, kad 62 % azoto kiekio Botnijos įlankos užutekyje vėliau patenka į Botnijos jūrą. Šis – Švedijos ginčijamas – rodiklis rodo, kad ten patenka ir dalis su miesto nuotekomis išleisto azoto. Jeigu visa Botnijos jūra būtų jautri azotui, tokio jo išplitimo pakaktų, kad atsirastų pareiga sumažinti azoto išleidimą į Botnijos įlankos užutekį.

89. Tačiau Komisijos pateiktose ataskaitose apie Nuotekų direktyvos perkėlimą į Suomijos ir Švedijos teisę pripažįstama, kad nėra eutrofikacijos atvirose Botnijos jūros zonose. Kitokia situacija yra jūros pakrančių vandenyse, kur menkai keičiasi vanduo ir į jį patenka daug maistingųjų medžiagų. Taip pat manoma, kad šių medžiagų srautas iš centrinės Baltijos jūros dalies ir Suomijos įlankos dažnai sukelia dumblių žydėjimą prie Suomijos pakrantės³³.

90. Net jeigu pagal šias ataskaitas tam tikri Botnijos jūros pakrantės vandenys yra jautrūs išleidžiamam azotui, šis teiginys neleidžia manyti, kad visa Botnijos jūra jautri išleidžiamam azotui. Taip pat mažai tikėtina, jog azoto išleidimas į Botnijos įlankos užutekį veikia būtent jautrias Botnijos jūros zonas. Visų pirma tai būdinga jūros pakrančių vandenims, kuriuose menkai keičiasi vanduo. Į šiuos vandenius mažiau įteka vandens iš Botnijos įlankos užutekio. Problemų sukeliantis maistingųjų medžiagų išleidimas yra išleidimas iš pietų, t. y. iš priešingos pusės.

91. Todėl Komisija neįrodė, kad jautrias Botnijos jūros zonas pasiekia pakankamas išleidžiamas į Botnijos įlankos užutekį azoto kiekis.

92. Komisija ir toliau tvirtina, kad pakankamas išleidžiamas į Botnijos įlankos užutekį azoto kiekis pasiekia azotui jautrias centrinės Baltijos jūros dalies zonas. Vis dėlto Komisija nepateikia informacijos apie tai, kokia į Botnijos įlankos užutekį išleidžiamas azoto dalis pasiekia centrinę Baltijos jūros dalį.

93. Pagal Komisijos pateiktas ataskaitas maždaug 11 % visų į Botnijos įlanką išleidžiamų medžiagų toliau patenka į centrinę Baltijos jūros dalį³⁴. Ši azoto dalis, kuri yra

33 — Hamil ir kt. (minėtas 11 išnašoje, p. 18) bei Bradley ir kt. (minėtas 10 išnašoje, p. 17 ir paskesni).

34 — Hamil ir kt. (minėtas 11 išnašoje, p. 25) bei Bradley ir kt. (minėtas 10 išnašoje, p. 24).

daug mažesnė nei pernešama iš Botnijos įlankos užutekio į Botnijos jūrą, atitinka išvadą, kad Botnijos jūra yra veiksmingas azoto šulinys³⁵.

94. Švedijos vyriausybė pateikia modelinio skaičiavimo rezultatus, pagal kuriuos pernešamo azoto dalis yra dar mažesnė. Pagal šį skaičiavimą sumažinus azoto kiekį į Botnijos įlanką išleidžiamose nuotekose, 817 tonomis pernešamo azoto kiekis centrinėje Baltijos jūros dalyje sumažėtų tik 56 tonomis. Kitaip tariant, tik apie 7 % iš valymo įrenginių išleisto azoto kiekio pasiekia jam jautrią centrinę Baltijos jūros dalį. Taigi darytina prielaida, kad pernešamų išleistų medžiagų procentas nėra daug didesnis.

95. Šiuo atveju nebūtina nagrinėti, kuris iš skaičiavimų yra teisingas. Bet kuriuo atveju abu skaičiavimai vis dėlto rodo, kad daugiau kaip 30 % į Botnijos įlankos užutekį išleidžiamo azoto pasiekia centrinę Baltijos jūros dalį. Šiuo klausimu dar neatsižvelgiau į tai, jog, remiantis į šiuo atžvilgiu pateiktas neužginčytas Švedijos ir Suomijos pastabas, 30 % azoto pašalinama valant pagal Nuotekų direktyvos 4 straipsnį, kuris turi būti vykdomas neatsižvelgiant į išleidimo zonos jautrumą.

96. Suomijos vyriausybė pateikia skaičius, pagal kuriuos pernešamo azoto kiekis yra daug didesnis³⁶. Tačiau per posėdį atsakydama į klausimą ji paaiškino, kad neabejoja Komisijos pateiktais skaičiais ir kad pateikė tik bendrus skaičius, kurie ne visiškai atspindi azoto judėjimą. Visų pirma neatsižvelgta į tai, kiek azoto lieka jam judant. Todėl remiantis šiais skaičiais taip pat negalima daryti išvados, jog pernešamo azoto kiekis yra didesnis kaip 30 %, o tai, be kita ko, įrodyti privalėtų Komisija.

97. Vadinas, Komisija neįrodė, kad pakankama miesto azoto nuotekų, išleidžiamų į Botnijos įlankos užutekį, dalis pasiekia jautrias centrinės Baltijos jūros dalies zonas. Todėl ne visose Švedijos ir Suomijos aglomeracijose, turinčiose daugiau nei 10 000 gyventojų ekvivalentų, turi būti valomos visos nuotekos, ir vien dėl šios priežasties abu ieškiniai turi būti atmesti. Taigi išleidimas į Botnijos jūrą nėra svarbus.

98. Šią išvadą patvirtina Helsinkio Komisijos Baltijos jūros veiksmų planas. Nors šiame plane, parengtame dalyvaujant Bendrijai,

35 — Hamil ir kt. (minėtas 11 išnašoje, p. 25) bei Bradley ir kt. (minėtas 10 išnašoje, p. 24).

36 — Žr. dubliko I priedą.

reikalaujama sumažinti azoto išleidimą į Baltijos jūrą, Suomijos įlanką, jūros zoną tarp Danijos ir Švedijos („Danish Straits“ (Danijos sąsiauris)) bei į Kategato sąsiaurį, į Botnijos įlankos užtekį ir Botnijos jūrą išleidžiamo azoto kiekio nereikia sumažinti³⁷.

99. Toliau vis dėlto papildomai panagrinėsiu ginčytinus klausimus dėl išleidimo į vidaus vandenį ir galimo per didelio melsvabakterių (žaliadumblių) dauginimosi.

2. Dėl išleidimo į vidaus vandenį

100. Komisijos nuomone, visose nuotekose, kurios išleidžiamos į vidaus vandenį, Suomija ir Švedija privalo dar labiau sumažinti azoto kiekį.

101. Kalbant apie į vidaus vandenį išleidžiamas medžiagas, kurios netiesiogiai patenka į azotui jautrias zonas, turi būti taikomi tie patys reikalavimai kaip ir azoto judėjimui iš vienos jūros zoną į kitą: jeigu daugiau kaip 30 % nuotekose esančio azoto pasiekia jautrią zoną, jo kiekį reikia sumažinti.

102. Galiausiai vidaus vandenys nuteka į jūros pakrančių vandenį. Kartu jie perneša į jūrą su miesto nuotekomis išleistą azotą. Mano nuomone, tai yra iš esmės pakankamas pagrindas manyti, kad išleidimo į vidaus vandenį atveju pakankamai azoto pasiekia jautrias Baltijos jūros zonas, ypač centrinę Baltijos jūros dalį.

103. Vis dėlto, niekam neprieštaraujant, Suomija ir Švedija nurodo, kad jau atliekant paprastą nuotekų valymą išleidžiama tik 70 % iš pradžių nuotekose buvusio azoto. Be to, Suomija ir Švedija teigia, kad išleidžiamo į vidaus vandenį azoto kiekis dažnai sumažėja natūraliu būdu, prieš jam patenkant į jūrą. Visų pirma ežeruose azotas nusėda. Suomijos teigimu, Suomijos ežeruose pakeliui į jūrą azoto kiekis sumažėja nuo 19 % iki 80 %.

104. Abiejose bylose Komisija prieštarauja, kad visoje šalyje būtų suvienodintos azoto mažinimo normos. Tačiau tai nėra lemiamas šių argumentų veiksnys. Atvirkščiai, abi valstybės narės pažymi, kad, tikrindamos *konkrečius* valymo įrenginius šalies viduje, leidimus išduodančios institucijos galėjo labai aiškiai konstatuoti, jog azotą mažinti nėra būtina.

105. Be to, Komisija neneigia abiejų valstybių argumento, kad vertinant kiekvieną atskirą

37 — HELCOM Baltic Sea Action Plan, http://www.helcom.fi/BSAP/ActionPlan/en_GB/ActionPlan/, p. 8.

atvejį buvo taikytos ne tik bendros prielaidos apie azoto išliką, bet ir konkrečiai atsižvelgta į vietos situaciją bei azoto mažinimą atitinkamuose vandenyse. Komisija negincija sprendimų dėl konkrečių valymo įrenginių ir metodų, atitinkamai taikomų apskaičiuoti natūralų azoto sumažėjimą.

106. Be to, Komisija mano, kad pagal Nuotekų direktyvą negalima atsižvelgti į natūralų azoto sumažėjimą. Vis dėlto bendrai tokio turinio taisyklei nėra teisinio pagrindo. Atvirkščiai, eutrofikacija pagal 2 straipsnio 11 punkte įtvirtintą apibrėžimą reiškia, kad sutrikdyta natūrali pusiausvyra³⁸. Kol azoto nuotekų išleidimas nesutrikdo šios pusiausvyros arba kol galima tikėtis tokio sutrikimo II priedo A dalies a punkto prasme, tol nėra būtinas papildomas valymas.

107. Tačiau Komisija teisingai pabrėžia, kad, vertinant atskirai konkrečius valymo įrenginius, reikia atsižvelgti į sezoninius natūralaus azoto sumažėjimo svyravimus. Ribinės vertės laikymasis turi būti taip pat užtikrinamas azoto sumažėjimo kaip ir mechaninio azoto sumažinimo valymo įrenginiuose atveju. Tačiau tai galima nagrinėti tik atsižvelgiant į konkrečius įrenginius, o šiuo atveju Komisija to nedarė.

108. Taigi Komisija neįrodė, kad visuose Suomijos aglomeracijų, turinčių daugiau kaip 10 000 gyventojų ekvivalentų, valymo įrenginiuose, iš kurių išleidžiama į vidaus vandenį, turi būti papildomai mažinamas azotas.

3. Dėl melsvabakterių

109. Papildomai dar norėčiau trumpai atkreipti dėmesį į Švedijos ir Suomijos gynybos argumentą, kuris šioje byloje daugiau nebus nagrinėjimas. Abi valstybės narės nurodo pernelyg didelio melsvabakterių dauginimosi (žaliadumblų žydėjimo) riziką.

110. Jei azoto ir fosforo yra pakankamai, tai pirmiausia akivaizdžiai pradeda augti dumbliai, kurių dauginimasis priklauso nuo maistingųjų medžiagų. Tačiau jei yra fosforo perteklius, tai gali paskatinti melsvabakterių

³⁸ — Žr. sprendimą *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 20 ir paskesni punktai).

dauginimasi, nes jos reikalingą azotą paima ne iš vandens, bet gali jį naudoti taip pat ir iš oro. Melsvabakterių perteklius yra visų pirma nepageidaujamas dėl trijų pagrindinių priežasčių:

— dėl jų susidaro klampiai masė ant vandens paviršiaus,

— jos gamina toksines medžiagas, ir

— azotas iš oro padidina azoto apkrovą vandenyse.

111. Abi valstybės narės mano, kad miesto azoto nuotekų išleidimas į vandenį, kuriuose yra fosforo perteklius, gali padėti užkirsti kelią pernelyg intensyviai melsvabakterių dauginimuisi. Todėl ši fosforo pertekliaus rizika pateisina atsisakymą papildomai mažinti azotą.

112. Reikia priminti, kad azotas turi būti mažinamas tik tada, jei tai būtina. Šis poreikis vertinamas atsižvelgiant į žalą, kurią sukelia azoto mažinimas. Tai pripažino Teisingumo Teismas, nurodęs, kad taikant griežtesnius

reikalavimus gali būti atsižvelgta į kiaukutinių mitybos poreikius jautriuose vandenyse³⁹. Šis teiginys neturėtų būti suprantamas taip, kad eutrofikacija gali būti toleruojama, siekiant patenkinti komercinius interesus. Tačiau griežtesnių valymo reikalavimų taikymas bet kuriuo atveju gali būti grindžiamas privalumų ir trūkumų pusiausvyra.

113. Todėl galbūt galima atsisakyti azoto mažinimo, jeigu tai leistų išvengti pernelyg didelio melsvabakterių išplitimo pavojaus. Tačiau pareigą įrodyti šią riziką, jos dydį ir atsisakymo sumažinti azotą veiksmingumą turi ta valstybė narė, kuri tuo remiasi. Nuotekų direktyvoje nurodoma būtent tai, kad azotas paprastai turi būti sumažintas, jei dėl jo kyla eutrofikacijos rizika.

114. Tačiau, ar abi valstybės narės pateikė šį įrodymą⁴⁰, šiuo atveju nebūtina nustatyti.

39 — Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (minėtas 8 išnašoje, 102 punktą).

40 — Abejonių kelia Švedijos nurodytas Vahtera ir kt. straipsnis „Internal Ecosystem Feedbacks Enhance Nitrogen-fixing Cyanobacteria Blooms and Complicate Management in the Baltic Sea“, *Ambio*, 36 leid., Nr. 2–3, p. 186 ir paskeni, <http://ambio.allenpress.com/archive/0044-7447/36/2/pdf/i0044-7447-36-2-186.pdf>, kuriuo remiantis reikia šalinti ir azotą, ir fosforą.

V — Dėl bylinėjimosi išlaidų

byloje C-438/05 kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

115. Pagal Procedūros reglamento 69 straipsnio 2 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to reikalavo. Nors Komisija pralaimėjo abi bylas, Švedija nepateikė prašymo padengti bylinėjimosi išlaidas. Todėl byloje C-335/07 Komisija padengia bylinėjimosi išlaidas, o

116. Pagal Procedūros reglamento 69 straipsnio 4 dalį įstojusios į bylą valstybės narės padengia savo išlaidas.

VI — Išvada

117. Todėl siūlau Teisingumo Teismui priimti tokį sprendimą:

118. Byloje C-335/07:

1. Atmesti ieškinį.
2. Priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas, išskyrus Švedijos Karalystės bylinėjimosi išlaidas.

119. Byloje C-438/07:

1. Atmesti ieškinį.
2. Nurodyti Europos Bendrijų Komisijai, Švedijos Karalystei ir Suomijos Respublikai padengti savo bylinėjimosi išlaidas.